

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การดำเนินคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มจนกระทั่งศาลมีคำพิพากษาตัดสินชี้ขาดในประเด็นข้อพิพาทแห่งคดีอาจใช้ระยะเวลาอันยาวนานและไม่แน่ว่าจะเป็นผลดีต่อสมาชิกกลุ่มหรือไม่ ดังนั้นหากมีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความยอมทำให้คดียุติเร็วและสมาชิกกลุ่มจะได้รับการเยียวยาความเสียหายเร็วขึ้น และในกรณีที่ความเสียหายที่สมาชิกกลุ่มแต่ละรายได้รับมีจำนวนเพียงเล็กน้อยและมีสมาชิกกลุ่มที่ไม่ปรากฏชื่อเป็นจำนวนมาก การชำระเงินสดซึ่งมีมูลค่าเพียงเล็กน้อยให้แก่สมาชิกกลุ่มแต่ละรายย่อมไม่คุ้มกับค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ ดังนั้นการตกลงประนีประนอมยอมความจึงเป็นวิธีการที่เหมาะสมและมีความจำเป็นและเป็นผลดีต่อสมาชิกกลุ่มที่ได้รับการเยียวยาความเสียหายเร็วขึ้น แต่การตกลงประนีประนอมยอมความในคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มย่อมมีผลผูกพันสมาชิกกลุ่มทุกคน แม้จะไม่ได้เข้ามาเป็นคู่ความในคดีด้วย ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องให้ศาลเข้ามามีบทบาทในการพิจารณาสัญญาประนีประนอมยอมความว่ามีความเป็นธรรมและคุ้มครองประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มอย่างเพียงพอ

5.1 บทสรุป

โดยหลักแล้วการทำสัญญาประนีประนอมยอมความในคดีแพ่งเป็นสิทธิส่วนบุคคลที่รัฐจะไม่เข้าไปเกี่ยวข้องด้วย คู่ความสามารถทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันในศาลได้อย่างเสรี การตกลงประนีประนอมยอมความกันในคดีแพ่งเป็นกระบวนการพิจารณาที่คู่ความสามารถกระทำได้ตลอดเวลาไม่ว่าจะก่อนหรือหลังจากที่ศาลมีคำพิพากษาชี้ขาดตัดสินคดี ศาลจะเข้าไปควบคุม จำกัด หรือห้ามกระทำมิได้ ซึ่งเป็นไปตามหลักความประสงค์ของคู่ความ (Principle of Disposition) ครอบคลุมข้อตกลงในการประนีประนอมยอมความไม่ขัดต่อกฎหมายความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน คู่ความยอมตกลงประนีประนอมยอมความกันได้ และสัญญาประนีประนอมยอมความที่ไปกระทบกระเทือนถึงประโยชน์ของบุคคลภายนอกนั้น ไม่ถือว่าบุคคลภายนอกนั้นมีความผูกพันตามข้อตกลง ดังนั้น การที่ศาลพิพากษาตามยอมไปจึงไม่มีผลถึง

บุคคลภายนอกซึ่งจะไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 145¹⁴⁷ การดูแลผลประโยชน์ในคดีแพ่งจึงเป็นเรื่องที่คู่ความจะต้องดูแลรักษาผลประโยชน์ของตนเอง หากรัฐเข้าไปยุ่งเกี่ยวก็จะเป็นการก้าวท้าวและเป็นความลำเอียงต่อความยุติธรรมในการพิจารณาคดี อย่างไรก็ตามหลักการดังกล่าวไม่อาจจะนำมาใช้บังคับกับการพิจารณาสัญญาประนีประนอมยอมความในคดีแบบกลุ่มได้ เนื่องจากการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นกระบวนการพิจารณาที่มีลักษณะพิเศษและแตกต่างจากการดำเนินคดีสามัญและคดีวิสามัญ¹⁴⁸ ต่าง ๆ และด้วยลักษณะพิเศษที่กฎหมายได้ให้สิทธิและหน้าที่แก่โจทก์ซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่มที่จะดำเนินคดีแทนผู้เสียหายต่าง ๆ ซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มไม่ว่าสมาชิกกลุ่มดังกล่าวนั้นจะทราบถึงสิทธิและหน้าที่ในคำบอกกล่าวก่อนที่ศาลจะอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มหรือไม่ก็ตาม โจทก์ฐานะเสมือนตัวแทนที่ฟ้องคดีแทนผู้เสียหายซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มไม่ว่าผู้เสียหายนั้นจะได้ยินยอมให้มีการฟ้องคดีแทนตนหรือไม่ก็ตาม เพราะการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นการดำเนินคดีแทนผู้อื่นโดยผลของกฎหมาย ด้วยเหตุผลดังกล่าวโจทก์ในฐานะผู้มีอำนาจดำเนินคดีแทนสมาชิกกลุ่มผู้เสียหายย่อมกำหนดทิศทางในการทำสัญญาประนีประนอมยอมความในลักษณะใด ๆ ก็ได้ตามที่ตนต้องการไม่ว่าจะเป็นการทำสัญญาประนีประนอมยอมความในลักษณะสมยอมกับจำเลยหรือทำสัญญาประนีประนอมยอมความโดยไม่สุจริตในลักษณะที่ทำให้สมาชิกกลุ่มเสียเปรียบหรือทำสัญญาประนีประนอมยอมความในลักษณะที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อสมาชิกกลุ่มคนอื่น ๆ แม้ว่ากฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะกำหนดให้สิทธิแก่สมาชิกกลุ่มในการตรวจสอบการใช้อำนาจของโจทก์โดยให้สมาชิกกลุ่มสามารถคัดค้านหรือแจ้งความประสงค์ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่ม¹⁴⁹ ได้เมื่อมีการทำสัญญา

¹⁴⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 145 ภายใต้งบบังคับบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยการอุทธรณ์ฎีกา และการพิจารณาใหม่ คำพิพากษาหรือคำสั่งใด ๆ ให้ถือว่าผูกพันคู่ความในกระบวนการพิจารณาของศาลที่พิพากษาหรือมีคำสั่ง นับตั้งแต่วันที่ได้พิพากษาหรือมีคำสั่ง จนถึงวันที่คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นได้ถูกเปลี่ยนแปลง แก้ไข กลับหรืองดเสีย ถ้าหากมี.

¹⁴⁸ คดีมโนสารและคดีไม่มีข้อยุ่งยาก.

¹⁴⁹ ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่...) พ.ศ. .... (การดำเนินคดีแบบกลุ่ม)มาตรา 222/29 เมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มและพ้นระยะเวลาตามมาตรา 222/12 (6) แล้ว ก่อนที่ศาลจะอนุญาตให้มีการตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในประเด็นแห่งคดี ให้ศาลกำหนดวันตามที่เห็นสมควรแต่ต้องไม่น้อยกว่าสี่สิบห้าวันเพื่อให้สมาชิกกลุ่มคัดค้านหรือแจ้งความประสงค์ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มโดยทำเป็นหนังสือยื่นต่อศาลและสั่งให้โจทก์นำเงินค่าใช้จ่ายมาวางศาล เพื่อแจ้งเรื่องการตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในประเด็นแห่งคดีให้สมาชิกกลุ่มทราบตามวิธีการเช่นเดียวกับที่กำหนดไว้ในมาตรา 222/12 วรรคหนึ่ง เมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้มีการตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในประเด็นแห่งคดีแล้วให้ถือว่าสมาชิกกลุ่มรายที่แจ้งความประสงค์ออกจากการเป็น

ประนีประนอมยอมความกัน ซึ่งเป็นเพียงสิทธิในการตรวจสอบโต้แย้งคัดค้านการทำสัญญา ประนีประนอมยอมความเท่านั้นซึ่งความจริงแล้วสมาชิกกลุ่มไม่มีสิทธิชี้แนะหรือกำหนดทิศทาง หรือกำหนดเงื่อนไขข้อตกลงในการทำสัญญาประนีประนอมยอมความในการดำเนินคดีผู้บริโภค แบบกลุ่มได้เพราะเป็นสิทธิและหน้าที่ของโจทก์ซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่มเท่านั้น ทั้งในทางปฏิบัติการ ตรวจสอบดังกล่าวอาจทำได้ยากเนื่องจากในการดำเนินคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มในคดีที่สมาชิกกลุ่ม แต่ละคนได้รับความเสียหายเพียงเล็กน้อยอาจมีสมาชิกกลุ่มเพียงไม่กี่รายที่มีกำลังความสามารถ คอยติดตามข่าวสารหรือตรวจสอบการทำสัญญาประนีประนอมยอมความระหว่างโจทก์กับจำเลย ว่ามีความเป็นธรรมและเป็นประโยชน์แก่สมาชิกกลุ่มหรือไม่ ทั้งนี้การที่จะให้สมาชิกกลุ่มแต่ละราย แสดงเจตนาออกจากกลุ่มเพื่อ ไปใช้สิทธิดำเนินคดีทางศาลด้วยตนเองย่อมไม่คุ้มกับเวลาและ ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการดังกล่าว ด้วยเหตุนี้การดำเนินคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มจึงเป็นการดำเนินคดี เพื่อประโยชน์แก่ผู้เสียหายคนอื่น ๆ จำนวนมาก จึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องและกระทบต่อผลประโยชน์ สาธารณะ (Public Interest) หรือมีผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน (Public Order) การที่จะเชื่อมั่นในการปล่อยให้โจทก์ทำสัญญาประนีประนอมยอมความกับจำเลย โดยปล่อยให้ สมาชิกกลุ่มดูแลตรวจสอบรักษาผลประโยชน์ของตนเองตามหลักการดำเนินคดีแพ่งทั่วไป จึงเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสม ดังนั้นบทบาทของศาลในการกำกับ ดูแล ตรวจสอบและพิจารณาสัญญา ประนีประนอมยอมความในการดำเนินคดีผู้บริโภคแบบกลุ่ม จึงเป็นกลไกที่สำคัญอย่างยิ่งในการ อำนวยความยุติธรรมให้แก่คู่ความและสมาชิกกลุ่มอย่างแท้จริง

แม้ตัวบทรวมทั้งเจตนารมณ์ของกฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะให้อำนาจ แก่ศาลในการควบคุมการดำเนินกระบวนการพิจารณาอันเป็นการแสดงบทบาทในเชิงรุกเพื่อให้ความ เป็นธรรมแก่คู่ความทุกฝ่ายโดยเฉพาะสมาชิกกลุ่มที่ไม่มีโอกาสที่จะคุ้มครองประโยชน์ของตนเอง เนื่องจากการจัดการคดีขึ้นอยู่กับโจทก์ซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่ม แต่บทบาทของศาลในการพิจารณาสัญญา ประนีประนอมยอมความในคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มเพื่อให้ความคุ้มครองสมาชิกกลุ่มที่อยู่ในฐานะ ที่ด้อยกว่าอาจจะเกิดขึ้นไม่ได้ เนื่องจากอิทธิพลของระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) เพราะรูปแบบกระบวนการพิจารณาคดีของศาล การสืบพยานของประเทศไทยอยู่ภายใต้แนวความคิด ของระบบกล่าวหา ซึ่งส่งผลให้กระบวนการพิจารณาขึ้นอยู่กับคู่ความในคดีเป็นสำคัญ ศาลมักไม่มี บทบาทในการควบคุมกระบวนการพิจารณาและการมีส่วนร่วมในการค้นหาความจริง เนื่องจากศาลถูก ปลุกฝังความคิดว่า การดูแลรักษาผลประโยชน์เป็นหน้าที่ของคู่ความในคดีเท่านั้น ศาลจะมีบทบาท เป็นเพียงกรรมการคอยตัดสิน เพราะหากศาลเข้าไปก้าวล่วงผลประโยชน์ของคู่ความอาจถูกมองว่า

สมาชิกกลุ่มและมิได้ขอลอนความประสงค์ดังกล่าวก่อนศาลมีคำสั่งอนุญาต ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มนับแต่วันที่ศาลมี คำสั่งอนุญาต

ศาลไม่เป็นกลางและศาลอาจถูกรื้อเรียนได้ อีกทั้ง มีข้อกำหนดในประมวลจริยธรรมของข้าราชการตุลาการในเรื่องจริยธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ในทางอรรถคดีว่า “ผู้พิพากษาจะต้องวางตนเป็นกลาง”¹⁵⁰ แม้ว่าประมวลจริยธรรมของข้าราชการตุลาการจะมีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดแนวทางในการประพฤติปฏิบัติและการดำรงหน้าที่ข้าราชการตุลาการพึงยึดถือปฏิบัติแล้วยังมีสภาพบังคับทางวินัยเกี่ยวกับความผิดตามประมวลจริยธรรมด้วย¹⁵¹ แต่ศาลได้รับการอบรมสั่งสอนมาโดยตลอดว่า คู่ความมีหน้าที่รักษาผลประโยชน์ในคดีแพ่งและแสวงหาพยานหลักฐานด้วยตนเอง ศาลไม่ควรเข้าไปก้าวก่าย ประกอบกับประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการตามประกาศคณะกรรมการศาลยุติธรรม เรื่อง จริยธรรมของข้าราชการตุลาการพ.ศ. 2552 ข้อ 3 กำหนดว่า “ในการนั่งพิจารณาคดี ผู้พิพากษาจะต้องวางตนเป็นกลาง” และ ข้อ 9 “ผู้พิพากษาพึงระลึกว่าการนำพยานหลักฐานเข้าสืบและการซักถามพยานควรเป็นหน้าที่ของคู่ความและทนายความของแต่ละฝ่ายที่จะกระทำ”¹⁵² แม้จะมีกฎหมายบัญญัติไว้ชัดเจนให้อำนาจศาลอย่างกว้างขวางในอันที่จะซักถามพยานหรือเรียกพยานมาสืบเองได้ แต่ทั้งนี้ผู้พิพากษาพึงระลึกเสมอว่าตนทำหน้าที่เป็นเพียงคนกลาง การใช้ดุลพินิจในการซักถามพยาน เรียกพยานมาสืบเองพึงกระทำเมื่อเห็นว่าจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมหรือมีกฎหมายบัญญัติให้ศาลเป็นผู้กระทำเองเท่านั้น และพึงกระทำด้วยความระมัดระวังมิให้คู่ความเกิดความหวาดระแวงในความเป็นกลางของตนได้¹⁵³ จากการศึกษาพบว่า ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่...) พ.ศ. .... (การดำเนินคดีแบบกลุ่ม) ไม่ได้เปิดโอกาสให้ศาลมีบทบาทในกระบวนการพิจารณาและมีส่วนร่วมในการค้นหาความจริงเพื่อใช้ประกอบดุลพินิจในการพิจารณาสัญญาประนีประนอมยอมความในคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มอย่างเพียงพอ โดยปัญหาอันเป็นอุปสรรคต่อบทบาทของศาลในการพิจารณาสัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าวจึงอยู่ที่ตัวบทกฎหมายที่มีได้กำหนดขั้นตอนวิธีการ รายละเอียดและขอบเขตที่ชัดเจนว่าศาลต้องพิจารณาเรื่องใดในสัญญาประนีประนอม

¹⁵⁰ ประกาศคณะกรรมการศาลยุติธรรม เรื่อง จริยธรรมของข้าราชการตุลาการพ.ศ. 2552 ข้อ 3 “ในการนั่งพิจารณาคดี ผู้พิพากษาจะต้องวางตนเป็นกลางและปราศจากอคติ ทั้งพึงสำรวมตนให้เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ แต่งกายเรียบร้อย ใช้วาจาสุภาพ พึงความจากคู่ความและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายอย่างตั้งใจให้ความเสมอภาคและมีเมตตาธรรม.”

¹⁵¹ *ประมวลจริยธรรมของข้าราชการตุลาการ พ.ศ. 2552* (น. คำนำ). เล่มเดิม.

¹⁵² ประกาศคณะกรรมการศาลยุติธรรม เรื่อง จริยธรรมของข้าราชการตุลาการพ.ศ. 2552 ข้อ 9 “ผู้พิพากษาพึงระลึกว่าการนำพยานหลักฐานเข้าสืบและการซักถามพยานควรเป็นหน้าที่ของคู่ความและทนายความของแต่ละฝ่ายที่จะกระทำ ผู้พิพากษาพึงเรียกพยานหลักฐานหรือซักถามพยานด้วยตนเองก็ต่อเมื่อจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมหรือมีกฎหมายบัญญัติไว้ให้ศาลเป็นผู้กระทำเอง.”

¹⁵³ *ประมวลจริยธรรมของข้าราชการตุลาการ พ.ศ. 2552*. เล่มเดิม.

ยอมความบ้าง ซึ่งอาจเป็นสาเหตุที่ศาลไม่กล้าใช้บทบาทในการพิจารณาสัญญาประนีประนอมยอมความในคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มเนื่องจากการกระทำเกินเลยจากที่กฎหมายให้อำนาจ การแก้ไขปัญหาดังกล่าวจะต้องเริ่มจากการปลูกฝังความเชื่อ แนวความคิดและค่านิยมของศาลรุ่นใหม่ให้พิจารณาถึงผลดีและผลเสียของการใช้บทบาทศาลในลักษณะของระบบกล่าวหาโดยตระหนักถึงภาระหน้าที่ในการอำนวยความยุติธรรมเพื่อให้ประชาชนได้รับความเป็นธรรมให้ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด โดยศาลจะต้องกล้าที่จะใช้อำนาจที่กฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่มในส่วนของบทบาทในเชิงรุกของศาลในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในการนำมาปรับใช้ในการพิจารณาสัญญาประนีประนอมยอมความในคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มเพื่อคุ้มครองสมาชิกกลุ่มที่มีได้เข้ามาเป็นคู่ความในคดีให้ได้มากที่สุด และเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่ความและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคน โดยหัวใจหลักของการดำเนินคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มนั้นไม่ได้เป็นเพียงแก่การอำนวยความยุติธรรมให้แก่คู่ความในคดีเท่านั้น แต่ศาลเองจะต้องควบคุมกระบวนการพิจารณาเพื่อคุ้มครองสมาชิกกลุ่มที่โดยสภาพแล้วไม่อาจที่จะคุ้มครองประโยชน์ของตนได้อย่างเต็มที่ รวมทั้งต้องมีการจัดอบรมและกำหนดยุทธศาสตร์ในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติค่านิยมของผู้บังคับใช้กฎหมายและผู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมในทางแพ่งไม่ว่าจะเป็นคู่ความ ทนายความ ศาล พยานบุคคล เจ้าหน้าที่ศาล และบุคคลที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ให้ตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดในการดำเนินกระบวนการพิจารณาแบบเดิมที่ให้คู่ความเป็นผู้กำหนดทิศทางการดำเนินคดีตามอำเภอใจ มาเป็นกระบวนการพิจารณาสมัยใหม่อันเป็นนวัตกรรมของกระบวนการวิธีพิจารณาความแพ่งที่มีรูปแบบและแนวความคิดเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเพื่อจัดการเอาर्डเอาเปรียบกันระหว่างคู่ความให้หมดสิ้นไปและเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมอย่างแท้จริง

จากที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่าปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อบทบาทของศาลในการพิจารณาสัญญาประนีประนอมยอมความในคดีผู้บริโภคแบบกลุ่ม ก็คือการขาดความรู้ความเข้าใจถึงหลักการของกฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่มซึ่งเป็นหลักการของวิธีพิจารณาความสมัยใหม่ อันอาจกล่าวได้ว่าเป็นนวัตกรรมใหม่ของกระบวนการวิธีพิจารณาความที่มุ่งเน้นจัดปัญหาเรื่องการปล่อยให้คู่ความกำหนดทิศทางในการดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยตนเอง อันเป็นสาเหตุทำให้เกิดความล่าช้าในการให้ความยุติธรรมหรือการสิ้นเปลืองทรัพยากร รวมทั้งเกิดการเอาर्डเอาเปรียบกันของคู่ความแต่ละฝ่าย ซึ่งปัญหาดังกล่าวอาจแก้ไขได้ด้วยการวางขอบเขตบทบาทของศาลในการพิจารณาสัญญาประนีประนอมยอมความในคดีแบบกลุ่มให้มีความชัดเจน

5.1.1 การนำหลักเกณฑ์ทางกฎหมายเกี่ยวกับบทบาทของศาลในการพิจารณาสัญญา ประนีประนอมยอมความในคดีผู้บริโภคมานำใช้ในคดีผู้บริโภคแบบกลุ่ม

คดีผู้บริโภคแบบกลุ่มเป็นคดีที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากคดีแพ่งสามัญโดยเป็น กระบวนวิธีพิจารณาคดีรูปแบบใหม่ซึ่งมีขั้นตอนยุ่งยากซับซ้อนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งการพิจารณาคดี ผู้บริโภคมีการให้อำนาจศาลมีบทบาทในคดีในเชิงไต่สวนอยู่แล้ว ทั้งในร่างพระราชบัญญัติแก้ไข เพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่..) พ.ศ. .... (การดำเนินคดีแบบกลุ่ม) มาตรา 222/20 วรรคหนึ่ง กำหนดให้ศาลมีอำนาจแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมได้ โดยศาลจะรับฟังพยาน บุคคล พยานเอกสารหรือพยานหลักฐานอื่นนอกเหนือจากพยานของคู่ความก็ได้ ซึ่งเป็นการ กำหนดให้อำนาจศาลในเชิงไต่สวนอย่างกว้างขวางเช่นเดียวกัน แสดงให้เห็นว่า ศาลไม่อาจวางตน บทบาทเป็นคนกลางที่เพียงแต่รอรับฟังพยานหลักฐานที่คู่ความเสนอตั้งเช่นในคดีแพ่งสามัญ ที่มีลักษณะเป็นระบบกล่าวหา แต่ศาลจำเป็นต้องมีบทบาทในเชิงรุกที่ต้องใช้อำนาจในการค้นหา ข้อเท็จจริง โดยการไต่สวน อันเป็นหลักพื้นฐานของการดำเนินคดีผู้บริโภคและคดีแบบกลุ่ม ที่ต้องการให้ศาลเข้าไปมีบทบาทเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายซึ่งไม่มีโอกาสเข้ามาใน คดีเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของตน

ในส่วนของบทบาทของศาลในการพิจารณาสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 138¹⁵⁴ เป็นได้ว่ากฎหมายกำหนดให้ ศาลพิจารณาเพียงว่าข้อเสนอดังกล่าวสัญญาประนีประนอมยอมความนั้นขัดต่อกฎหมายหรือไม่ หากศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าข้อตกลงนั้นไม่ขัดต่อกฎหมาย แม้จะเห็นว่าฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดอาจ เสียเปรียบอีกฝ่ายหนึ่ง ก็ไม่อาจก้าวล่วงไปเปลี่ยนแปลงข้อสัญญาใด ๆ อันเป็นการขัดต่อเจตนารมณ์ ของคู่ความได้ แม้กระทั่งในส่วนของค่าทนายความอาจตกลงกันเกินกว่าที่ศาลอาจกำหนดให้หากมี การพิจารณาและสืบพยานแต่ก็ไม่อาจแก้ไขได้หากคู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่ยินยอม เมื่อพิจารณา บทบัญญัติที่เกี่ยวข้องตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคมาตรา 19 วรรคสาม¹⁵⁵ ก็เพียง

¹⁵⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 138 ในคดีที่คู่ความตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในประเด็นแห่งคดีโดยมิได้มีการถอนคำฟ้องนั้น และข้อตกลงหรือการประนีประนอมยอมความกันนั้น ไม่เป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย ให้ศาลจงดรามงานพิสดารแสดงข้อความแห่งข้อตกลงหรือการประนีประนอมยอมความ เหล่านั้นไว้แล้วพิพากษาไปตามนั้น.

¹⁵⁵ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคมาตรา 19 วรรคสาม การถอนฟ้องหรือการประนีประนอมยอมความในคดีตามวรรคหนึ่งจะต้องได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากผู้บริโภคที่เกี่ยวข้องมาแสดงต่อศาล และในกรณีขอถอนฟ้องศาลจะมีคำสั่งอนุญาตได้ต่อเมื่อเห็นว่าการถอนฟ้องนั้นไม่เป็นผลเสียต่อการคุ้มครองผู้บริโภค เป็นส่วนรวม.

กำหนดเกี่ยวกับการถอนฟ้องไว้ โดยให้ศาลพิจารณาอนุญาตได้ก็ต่อเมื่อเห็นว่าการถอนฟ้องนั้นไม่เป็นผลเสียต่อการคุ้มครองผู้บริโภคโดยรวม แต่ในเรื่องการทำสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น กลับไม่ปรากฏว่ามีข้อกำหนดให้ศาลมีบทบาทอย่างไร ๆ เพิ่มเติม ดังนั้นในการพิจารณาสัญญาประนีประนอมยอมความที่คู่ความเสนอต่อศาลในคดีผู้บริโภคนั้น ศาลคงจำกัดบทบาทในการพิจารณาเพียงว่ามีข้อสัญญาใดที่ขัดต่อกฎหมายหรือไม่ หากไม่มีข้อขัดข้องดังกล่าว ศาลย่อมต้องมีคำพิพากษาไปตามสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น

สำหรับบทบาทของศาลในคดีแบบกลุ่มตามร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่...) พ.ศ. .... (การดำเนินคดีแบบกลุ่ม) มาตรา 222/29 ได้กำหนดให้ศาลเป็นผู้พิจารณาและมีคำสั่งอนุญาตให้ตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความในประเด็นแห่งคดี โดยกำหนดขั้นตอนเพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกกลุ่มคัดค้านหรือแจ้งความประสงค์ที่จะออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่ม ส่วนในการพิจารณาอนุญาตให้ตกลงประนีประนอมยอมความได้กำหนดไว้กว้าง ๆ ให้ศาลคำนึงถึง

- (1) ความจำเป็นในการดำเนินคดีแบบกลุ่มต่อไป
- (2) ความคุ้มครองหรือประโยชน์ของสมาชิกกลุ่ม
- (3) ความยุ่งยากหรือความสะดวกในการดำเนินคดีแบบกลุ่มต่อไป
- (4) ความเป็นธรรมและควรมีประสิทธิภาพในการดำเนินคดีแบบกลุ่มต่อไป
- (5) จำนวนสมาชิกกลุ่มที่คัดค้าน
- (6) ความสามารถของจำเลยในการชดเชยค่าเสียหายในกรณีที่มีการตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในประเด็นแห่งคดี
- (7) การตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในประเด็นแห่งคดีของกลุ่มควรมีความเป็นธรรมและเป็นประโยชน์กับสมาชิกกลุ่ม

ส่วนอำนาจศาลในการพิจารณาเนื้อหาที่กำหนดไว้เพียงว่า การตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความในประเด็นแห่งคดีของกลุ่มความนั้น “มีความเป็นธรรมและเป็นประโยชน์แก่สมาชิกกลุ่ม” หรือไม่เพียงใด เท่านั้น แต่มิได้กำหนดรายละเอียดหรือแนวทางที่ศาลจะพิจารณาเพื่อมีคำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตแต่อย่างใด ทั้งนี้ได้กำหนดแนวทางหรือรายละเอียดเกี่ยวกับเงินค่าฤชาธรรมเนียมที่จะจ่ายให้แก่ทนายความด้วย หากคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มที่มีการตกลงในสัญญาประนีประนอมยอมความกำหนดค่าทนายความเกินจากที่กฎหมายกำหนด ศาลจะใช้ดุลพินิจไม่อนุญาตได้หรือไม่ เนื่องจากเป็นการขัดต่อเจตนารมณ์ของกลุ่มความ แต่อย่างไรก็ตามเห็นว่า ข้อตกลงเกี่ยวกับเงินรางวัลทนายความย่อมกระทบต่อผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่ม ดังนั้นแม้จะไม่มีสมาชิกกลุ่มคัดค้าน ศาลก็มีอำนาจใช้ดุลพินิจไม่อนุญาตให้ตกลงดังกล่าวได้

จากที่กล่าวมาข้างต้น การนำหลักเกณฑ์ทางกฎหมายเกี่ยวกับบทบาทเชิงรุกของศาลในคดีผู้บริโภคมาใช้ในคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มเป็นประเด็นหนึ่งที่ทำให้คดีผู้บริโภคแบบกลุ่มมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากคดีแพ่งสามัญ หลักเกณฑ์ทางกฎหมายเกี่ยวกับบทบาทเชิงรุกของศาลในคดีผู้บริโภคให้อำนาจศาลอย่างกว้างขวางในการแสวงหาข้อเท็จจริงในคดี โดยไม่ต้องคำนึงว่าคู่ความจะได้ยื่นระบุมารหรือไม่ โดยศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองตามมาตรา 33 และศาลมีอำนาจสั่งให้เจ้าพนักงานคดีช่วยเหลือศาลในการตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานได้อีกด้วย ดังนั้นหากเป็นคดีผู้บริโภค ศาลย่อมนำหลักเกณฑ์ทางกฎหมายเกี่ยวกับบทบาทเชิงรุกของศาลในคดีผู้บริโภคมาใช้ในคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มได้ด้วย แต่ในการดำเนินคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มอาจเกิดปัญหาว่าศาลจะมีอำนาจให้เจ้าพนักงานคดีเข้ามาช่วยเหลือศาลในการตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานได้หรือไม่ ดังนั้น เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาในการตีความและการบังคับใช้กฎหมายการดำเนินคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มในประเทศไทย ควรจะมีการบัญญัติให้ชัดเจนถึงการนำพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 เรื่องใดบ้างที่นำมาปรับใช้กับการดำเนินคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มได้ ดังนั้น กฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่มในส่วนที่เกี่ยวข้องบทบาทของศาลจึงควรมีการบัญญัติไว้โดยชัดเจนเพื่อให้ศาลสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

5.1.2 การนำแนวทางในรัฐบัญญัติว่าด้วยความเป็นธรรมการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action Fairness Act of 2005) มาบัญญัติเพิ่มเติมในร่างแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศไทย

ในประเทศสหรัฐอเมริกา มีรัฐบัญญัติว่าด้วยความเป็นธรรมในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action Fairness Act of 2005 หรือ CAFA) โดยมีบทบัญญัติที่ควรนำมาบัญญัติเพิ่มเติมในร่างแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศไทย ซึ่งเป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการประนีประนอมยอมความโดยวิธีชดใช้ด้วยบัตรลดราคา (Coupon Settlement) ไว้ในมาตรา 1712 การประนีประนอมยอมความด้วยบัตรลดราคา โดยกำหนดกรอบรายละเอียดวิธีการประนีประนอมยอมความด้วยการชดใช้บัตรลดราคาให้สมาชิกกลุ่มต้องมีความเท่าเทียมกัน โดยบัญญัติหลักเกณฑ์เพื่อแก้ปัญหาในเรื่องการตกลงประนีประนอมยอมความกันโดยวิธีจ่ายบัตรลดราคาแทนเงินสด โดยเฉพาะกรณีที่สมาชิกกลุ่มซึ่งได้รับบัตรลดราคาไม่มีความกระตือรือร้นที่จะนำบัตรลดราคาไปใช้ก่อน แต่ในขณะที่เดียวกันเงินรางวัลความก็มักกำหนดจากมูลค่าทั้งหมดของบัตรลดราคาโดยไม่ต้องพิจารณาว่าสมาชิกกลุ่มจะนำบัตรลดราคาที่ได้รับไปใช้ก่อนโดยการใช้ประโยชน์หรือไม่ ดังนั้น มาตรการนี้จึงกำหนดว่า เงินรางวัลความใด ๆ ที่จะต้องจ่ายนั้น จะต้องจ่ายโดยคิดคำนวณจากมูลค่าบัตรลดราคาที่ได้นำไปใช้ก่อนโดยการใช้

ประโยชน์จริงเท่านั้น นอกจากนี้ยังได้วางหลักเกณฑ์จำกัดเงินรางวัลความโดยให้คิดคำนวณจากระยะเวลาการทำงานที่แท้จริงในคดีนั้นเท่านั้น และยังกำหนดให้ศาลพิจารณานุญาตให้มีการตกลงประนีประนอมยอมความกันได้ต่อเมื่อได้รับฟังพยานหลักฐานจนเป็นที่พอใจแล้วว่า การตกลงประนีประนอมยอมความกันมีความเป็นธรรมและมีเหตุผลเพื่อรักษาผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มอย่างเพียงพอเท่านั้น

อีกทั้งมีการกำหนดให้มี “(ง) การประเมินมูลค่าของข้อเสนอประนีประนอมยอมความโดยผู้เชี่ยวชาญพิเศษ - ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการชดเชยด้วยบัตรลดราคา คู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดอาจยื่นคำร้องขอให้ศาลเรียกผู้เชี่ยวชาญมาเบิกความเพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับมูลค่าที่แท้จริงที่เกิดขึ้นเมื่อสมาชิกกลุ่มได้นำบัตรลดราคาไปไถ่ถอน” การที่กฎหมายกำหนดให้ศาลมีผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นในการประเมินมูลค่าบัตรลดราคาย่อมส่งผลดีต่อศาลเพราะการที่ศาลลงมาพิจารณาทุกเรื่องด้วยตนเองทั้งหมดย่อมส่งผลให้คดีล่าช้า อีกทั้ง ศาลย่อมไม่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าว ผู้เขียนจึงเห็นว่าควรนำมาบัญญัติเรื่องการประเมินมูลค่าของข้อเสนอประนีประนอมยอมความโดยผู้เชี่ยวชาญมาบัญญัติเพิ่มเติมในร่างแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศไทย เพราะในอนาคต หากกฎหมายมีผลใช้บังคับ ศาลจะได้มีผู้ช่วยในเรื่องดังกล่าว

ทั้งนี้ รัฐบัญญัติว่าด้วยความเป็นธรรมในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action Fairness Act of 2005 หรือ CAFA) ยังได้กำหนดให้ศาลต้องนัดพิจารณาเพื่อรับฟังการตกลงประนีประนอมยอมความด้วยบัตรลดราคาโดยเฉพาะ “(จ) ข้อพิจารณาของศาลในการประนีประนอมยอมความด้วยบัตรลดราคา-ในกรณีที่มีการเสนอประนีประนอมยอมความโดยชดเชยแก่สมาชิกกลุ่มด้วยบัตรลดราคา ศาลต้องกำหนดวันนัดพิจารณาและทำคำวินิจฉัยเป็นหนังสือให้ปรากฏว่าข้อเสนอประนีประนอมยอมความนั้นมีความเป็นธรรม สมเหตุสมผล และเหมาะสมแก่สมาชิกกลุ่มเสียก่อนจึงจะพิจารณาให้ความเห็นชอบได้ ศาลอาจใช้ดุลพินิจกำหนดให้ระบุดึงเงินไขให้นำเงินส่วนที่เหลือที่จากการนำบัตรลดราคาที่ไม่มีการไถ่ถอนมอบให้การองค์กรการกุศลหรือหน่วยงานของรัฐแห่งหนึ่งหรือหลายแห่งตามที่คู่ความตกลงกันไว้ในสัญญาประนีประนอมยอมความ การจัดสรรและการชดใช้ที่เกิดขึ้นสืบเนื่องจากบทบัญญัติแห่งอนุมาตรานี้ไม่อาจนำมาใช้คำนวณเพื่อกำหนดค่าทนายความตามมาตรานี้ได้” การที่กฎหมายกำหนดขั้นตอนให้มีการพิจารณาเรื่องการประนีประนอมยอมความด้วยบัตรลดราคาเป็นขั้นตอนต่างหากอีกขั้นตอนหนึ่งย่อมจะทำให้ศาลต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ โดยการกำหนดให้ศาลเข้าไปมีบทบาทในเชิงรุกในการพิจารณาข้อตกลงประนีประนอมยอมความด้วยบัตรลดราคาว่ามีความเป็นธรรม สมเหตุสมผล และเหมาะสมแก่สมาชิกกลุ่ม อีกทั้งมีการกำหนดให้ศาลต้องทำคำวินิจฉัยเป็นหนังสือในเรื่อง

ดังกล่าวให้ชัดเจนด้วย โดยเป็นการคุ้มครองสมาชิกกลุ่มเพื่อให้สามารถตรวจสอบการพิจารณาของศาลได้ ผู้เขียนจึงเห็นว่าควรมานำบัญญัติเรื่องการพิจารณาของศาลในการประนีประนอมยอมความด้วยบัตรลดราคา มาบัญญัติเพิ่มเติมในร่างแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศไทย เพื่อให้จะได้มีกฎหมายที่กำหนดไว้โดยชัดแจ้งให้ศาลต้องเข้าไปมีบทบาทในการพิจารณาสัญญาประนีประนอมยอมความอย่างไร เพื่อที่ศาลจะได้ปฏิบัติตนในคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มได้อย่างถูกต้อง ทั้งนี้ การติดตามผลเรื่องการไถ่ถอนบัตรลดราคา ไม่ได้ทำให้จำเลยซึ่งเป็นผู้ประกอบการได้รับประโยชน์กลับคืนมาแต่อย่างใด เนื่องจากบัตรลดราคาที่ไม่ได้ถูกนำมาไถ่ถอนจะถูกส่งเข้ากองทุนสำหรับผู้บริโภคต่อไป

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่ารัฐบัญญัติว่าด้วยความเป็นธรรมในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action Fairness Act of 2005 หรือ CAFA) ได้กำหนดให้ศาลเข้ามามีบทบาทในเชิงรุกในการพิจารณาสัญญาประนีประนอมยอมความในคดีแบบกลุ่มเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากการประนีประนอมยอมความในคดีแบบกลุ่มย่อมกระทบต่อสมาชิกกลุ่มซึ่งมีอำนาจต่อรองน้อย ดังนั้นจึงกำหนดขั้นตอนในการพิจารณาเนื้อหาของสัญญาประนีประนอมยอมความโดยกฎหมายกำหนดกรอบและขั้นตอนไว้ให้ชัดเจนเพื่อให้ศาลต้องปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้องเพื่อให้ศาลพิจารณาในประเด็นต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง

5.1.3 ร่างแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่เกี่ยวกับบทบาทของศาลในการพิจารณาสัญญาประนีประนอมยอมความ

เมื่อโจทก์ซึ่งเป็นตัวแทนกลุ่มตกลงประนีประนอมยอมความกับจำเลยในคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มและศาลอนุญาตให้ประนีประนอมยอมความ ผลของการประนีประนอมยอมความย่อมผูกพันสมาชิกกลุ่มทุกคน แม้จะไม่ได้เข้ามาเป็นคู่ความในคดี ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ศาลในฐานะตัวแทนของรัฐต้องเข้ามามีบทบาทในการทำหน้าที่คุ้มครองผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่ม โดยการพิจารณาว่าสัญญาประนีประนอมยอมความที่เสนอต่อศาลเป็นประโยชน์และมีความเป็นธรรมต่อสมาชิกกลุ่ม แต่การที่ศาลจะเข้าไปมีบทบาทในการพิจารณาสัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าวจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีกฎหมายกำหนดอำนาจศาลอย่างชัดแจ้งโดยการกำหนดรายละเอียดว่าศาลจะมีบทบาทในการพิจารณาสัญญาประนีประนอมยอมความอย่างไร แต่เมื่อร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่..) พ.ศ. .... (การดำเนินคดีแบบกลุ่ม) มาตรา 222/32 ในการพิจารณามีคำสั่งตามมาตรา 222/28 มาตรา 222/29 หรือมาตรา 222/30 ให้ศาลคำนึงถึง

- (1) ความจำเป็นในการดำเนินคดีแบบกลุ่มต่อไป
- (2) ความคุ้มครองหรือประโยชน์ของสมาชิกกลุ่ม

- (3) ความยุ่งยากหรือความสะดวกในการดำเนินคดีแบบกลุ่มต่อไป
- (4) ความเป็นธรรมและควมมีประสิทธิภาพในการดำเนินคดีแบบกลุ่มต่อไป
- (5) จำนวนสมาชิกกลุ่มที่คัดค้าน
- (6) ความสามารถของจำเลยในการชดใช้ค่าเสียหายในกรณีที่มีการตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในประเด็นแห่งคดี
- (7) การตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในประเด็นแห่งคดีของกลุ่มที่มีความเป็นธรรมและเป็นประโยชน์กับสมาชิกกลุ่ม

โดยการวางหลักเกณฑ์อย่างกว้าง ๆ โดยไม่ได้กำหนดว่าให้ศาลเข้ามามีบทบาทในการพิจารณาสัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าวในขั้นตอนใด หรือในช่วงระยะเวลาใด คือ ก่อนทำสัญญาประนีประนอมยอมความหรือภายหลังจากทำสัญญาประนีประนอมยอมความ หากศาลเห็นว่าสัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าวยังขาดรายละเอียดและยังไม่เป็นประโยชน์ต่อสมาชิกกลุ่มอย่างเพียงพอ ศาลจะมีอำนาจสั่งให้คู่ความไปแก้สัญญาดังกล่าวได้หรือไม่ แล้วศาลจะมีบทบาทในการเสนอเงื่อนไขเพิ่มเติมหรือให้ไปตัดทอนข้อสัญญาบางส่วนได้หรือไม่ เนื่องจากร่างกฎหมายไม่ได้กำหนดรายละเอียดว่าศาลจะมีบทบาทในการพิจารณาสัญญาประนีประนอมยอมความได้แค่ไหนเพียงไร ดังนั้น เมื่อร่างกฎหมายดังกล่าวมีผลบังคับใช้ อาจส่งผลให้ศาลไม่ทราบว่า จะต้องปฏิบัติอย่างไร และอาจส่งผลให้ศาลอาจจะไม่ใช้อำนาจในการพิจารณาสัญญาประนีประนอมยอมความเลยหรือการที่ศาลใช้บทบาทในการพิจารณาสัญญาประนีประนอมยอมความอาจทำให้ศาลถูกร้องเรียน เนื่องจากเป็นหน้าที่ของทนายความและคู่ความกร่างสัญญาประนีประนอมยอมความ ทั้งนี้ศาลมีหน้าที่พิจารณาเพียงว่าสัญญาประนีประนอมยอมความมีความเป็นธรรมและเป็นประโยชน์กับสมาชิกกลุ่มเท่านั้น โดยร่างกฎหมายไม่ได้วางหลักเกณฑ์ว่าต้องเป็นประโยชน์อย่างน้อยแค่ไหนเพียงใด หากศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าสัญญาประนีประนอมยอมความบางข้อมีประโยชน์กับสมาชิกกลุ่ม แต่บางข้อไม่เป็นประโยชน์ต่อสมาชิกกลุ่ม ศาลจะมีอำนาจสั่งให้คู่ความไปแก้สัญญาใหม่แล้วค่อยนำมาเสนอต่อศาลได้หรือไม่ หรือศาลเสนอให้มีการแก้ไขเงื่อนไขในสัญญาประนีประนอมยอมความตามที่ศาลต้องการได้หรือไม่ ผู้เขียนเห็นว่า ในการที่จะให้ศาลจะมีบทบาทในการพิจารณาสัญญาประนีประนอมยอมความในการดำเนินคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มนั้น มีความจำเป็นที่กฎหมายจะต้องกำหนดรายละเอียดไว้โดยชัดแจ้งว่าให้ศาลพิจารณาสิ่งใดบ้าง โดยอาจออกเป็นข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา¹⁵⁶

¹⁵⁶ ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่...) พ.ศ. .... (การดำเนินคดีแบบกลุ่ม) มาตรา 222/2 เพื่อความเหมาะสมสำหรับคดีบางประเภทหรือเพื่อให้การดำเนินกระบวนการ

การที่จะให้ศาลพิจารณาสัญญาประนีประนอมยอมความนั้นมีความจำเป็นที่จะต้องให้ศาลตรวจสอบความครบถ้วนของรายการตามสัญญาประนีประนอมยอมความ โดยต้องมีกฎหมายกำหนดให้ศาลทำหน้าที่ตรวจสอบความครบถ้วนของสัญญา โดยพิจารณาจากหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้ตามมาตรา 222/32 ซึ่งยังไม่เพียงพอเพราะการทำสัญญาประนีประนอมยอมความมีรายละเอียดและเงื่อนไขเป็นจำนวนมาก ดังนั้นหากศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าสัญญาประนีประนอมยอมความมีความเป็นธรรมและเป็นประโยชน์กับสมาชิกกลุ่มอาจจะไม่เพียงพอที่จะคุ้มครองประโยชน์ของสมาชิกกลุ่ม เนื่องจากความเสียหายของสมาชิกกลุ่มซึ่งเป็นผู้บริโภคแต่ละรายอาจมีจำนวนความเสียหายที่แตกต่างกันออกไป ศาลจึงไม่มีเครื่องมือที่เหมาะสมในการเปรียบเทียบความเสียหายระหว่างผู้บริโภคแต่ละราย นอกจากนี้ศาลยังต้องพิจารณารายละเอียดของสัญญาประนีประนอมยอมความและผลของการที่จะปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความสำเร็จมีมากน้อยเพียงใด หากศาลจะไม่อนุญาตให้มีการประนีประนอมยอมความจะส่งผลอย่างไร ซึ่งการพิจารณาดังกล่าวเป็นเพียงการประมาณจากข้อมูลและการประมาณการที่จะเกิดขึ้นในอนาคตเท่านั้น แต่หากมีผู้เชี่ยวชาญพิเศษ (Special Master) ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกซึ่งมีความรู้ความสามารถทางด้านเศรษฐศาสตร์ บัญชี โดยบุคคลดังกล่าวต้องอยู่ในความรับผิดชอบของศาลมาเป็นผู้ช่วยศาล โดยได้รับค่าใช้จ่ายจากคดีดังกล่าวมาเป็นผู้ช่วยศาลในการพิจารณาความเป็นไปได้ของการปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความ เพื่อให้ศาลใช้ข้อมูลเพื่อประกอบการพิจารณาเปรียบเทียบผลประโยชน์ที่สมาชิกกลุ่มได้จากการประนีประนอมยอมความ เพื่อให้ศาลมีข้อมูลที่สมบูรณ์ในการพิจารณาอนุญาตให้มีการประนีประนอมยอมความในการดำเนินคดีผู้บริโภคแบบกลุ่ม

เนื่องจากร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่...) พ.ศ. .... (การดำเนินคดีแบบกลุ่ม) กำหนดให้ศาลมีบทบาทในควบคุมดูแลและพิจารณาสัญญาประนีประนอมยอมความว่ามีความเป็นธรรมและเป็นประโยชน์กับสมาชิกกลุ่มหรือไม่ แต่กฎหมายมิได้กำหนดแนวทางการพิจารณาสัญญาประนีประนอมยอมความในคดีแบบกลุ่มไว้แต่อย่างใด จึงควรมีการกำหนดแนวทางและวิธีการปฏิบัติที่ชัดเจนในการทำหน้าที่ดังกล่าวเพื่อให้ศาลทำหน้าที่ได้อย่างถูกต้องเป็นธรรม อีกทั้ง เป็นการคุ้มครองและป้องกันมิให้ศาลถูกร้องเรียนอันจะก่อให้เกิดกำลังใจในการทำหน้าในกระบวนการพิจารณาคดีผู้บริโภคแบบกลุ่ม อีกทั้งกฎหมายมิได้กำหนดขอบเขตการทำหน้าที่ตรวจสอบและค้นหาความจริงของศาลว่าทำได้แค่ไหน เพียงใด จึงควรปรับปรุงแก้ไขการทำหน้าที่ตรวจสอบและค้นหาความจริงของศาลในการพิจารณาสัญญา

พิจารณาหรือการบังคับคดีเป็นไปโดยสะดวก รวดเร็วและเที่ยงธรรม ประธานศาลฎีกามีอำนาจออกข้อกำหนดใด ๆ ที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติในหมวดนี้ได้.

ประนีประนอมยอมความในคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มโดยการกำหนดขอบเขตไว้ในร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยชัดแจ้ง ทั้งนี้ กฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศไทยมิได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการประนีประนอมยอมความโดยวิธีชดใช้สิ่งอื่นที่มีใช้ตัวเงินไว้โดยเฉพาะ จึงควรกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการประนีประนอมยอมความโดยวิธีชดใช้สิ่งอื่นที่มีใช้เงินไว้โดยเฉพาะว่าทำได้แค่ไหน เพียงใด โดยอาจกำหนดรายละเอียด วิธีการ ขั้นตอน กระบวนการ รูปแบบ เงื่อนไข และการติดตามผลซึ่งเป็นรายละเอียดด้วยโดยอาจออกเป็นข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา

ทั้งนี้ แนวความคิดหรือค่านิยมของผู้เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งโดยศาล ถูกปลูกฝังความคิดว่า การดูแลรักษาผลประโยชน์เป็นหน้าที่ของกลุ่มความในคดีเท่านั้น จึงควรมีการกำหนดยุทธศาสตร์ในการปรับเปลี่ยนแนวความคิดของศาลเกี่ยวกับบทบาทของศาลในการพิจารณาสัญญาประนีประนอมยอมความในการดำเนินคดีแบบกลุ่มเพื่อให้มีความเข้าใจที่ถูกต้อง อีกทั้งต้องมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้แก่บุคลากร ผู้ที่เกี่ยวข้องและประชาชนทั่วไปว่าในการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้น ศาลจะมีบทบาทแค่ไหน เพียงใด โดยต้องประชาสัมพันธ์ให้เข้าใจว่าการที่ศาลทำหน้าที่ในเชิงรุกนั้นมิได้หมายความว่าศาลกระทำหน้าที่อย่างทนายความ ดังนั้น ทนายความในคดีแบบกลุ่มจึงมีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญในการต่อสู้คดี

5.1.4 บทบาทของศาลในการพิจารณาสัญญาประนีประนอมยอมความในคดีผู้บริโภคแบบกลุ่ม

แม้ตัวบทรวมทั้งเจตนารมณ์ของกฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะให้อำนาจแก่ศาลในการควบคุมการดำเนินกระบวนการอันเป็นการแสดงบทบาทในเชิงรุกเพื่อให้ความเป็นธรรมแก่คู่ความทุกฝ่าย โดยเฉพาะสมาชิกกลุ่มที่ไม่มีโอกาสที่จะคุ้มครองประโยชน์ของตนเอง เนื่องจากการจัดการคดีขึ้นอยู่กับโจทก์ซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่ม แต่บทบาทของศาลในการพิจารณาสัญญาประนีประนอมยอมความในคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มเพื่อให้ความคุ้มครองสมาชิกกลุ่มที่อยู่ในฐานะที่ด้อยกว่าอาจจะเกิดขึ้นไม่ได้ เนื่องจากอิทธิพลของระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) เพราะรูปแบบกระบวนการพิจารณาคดีของศาล การสืบพยานของประเทศไทยอยู่ภายใต้แนวความคิดของระบบกล่าวหาส่งผลให้กระบวนการพิจารณาขึ้นอยู่กับคู่ความในคดีเป็นสำคัญศาลมักไม่มีบทบาทในการควบคุมกระบวนการพิจารณาและไม่มีส่วนร่วมในการค้นหาความจริงเนื่องจากศาลถูกปลูกฝังความคิดว่า การดูแลรักษาผลประโยชน์เป็นหน้าที่ของกลุ่มความในคดีเท่านั้นศาลจะมีบทบาทเป็นเพียงกรรมการคอยตัดสิน หากศาลเข้าไปก้าวล่วงผลประโยชน์ของกลุ่มความอาจถูกมองว่าศาลไม่เป็นกลางและอาจถูกร้องเรียนได้ อีกทั้ง มีข้อกำหนดในประมวลจริยธรรมของข้าราชการตุลาการในเรื่อง

จริยธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ในทางอรรถคดีว่า “ผู้พิพากษาจะต้องวางตนเป็นกลาง”¹⁵⁷ แม้ว่าประมวลจริยธรรมของข้าราชการตุลาการจะมีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดแนวทางในการประพฤติปฏิบัติและการดำรงตนที่ข้าราชการตุลาการพึงยึดถือปฏิบัติแล้ว แต่ก็มีสภาพบังคับทางวินัยเกี่ยวกับความผิดตามประมวลจริยธรรมด้วย¹⁵⁸ ซึ่งอาจเป็นเหตุให้ศาลไม่กล้าแสดงบทบาทในเชิงรุกโดยการพิจารณาสัญญาประนีประนอมยอมความในคดีผู้บริโภคนิยมเพราะอาจถูกร้องเรียนว่ากระทำผิดทางวินัยโดยไม่วางตนเป็นกลาง ทั้งมีการอบรมสั่งสอนศาลมาโดยตลอดว่า “แม้จะมีกฎหมายบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งให้อำนาจศาลอย่างกว้างขวางในอันที่จะซักถามพยานหรือเรียกพยานมาสืบเองได้ แต่ทั้งนี้ผู้พิพากษาพึงระลึกร่วมว่าตนทำหน้าที่เป็นเพียงคนกลาง การใช้ดุลพินิจในการซักถามพยาน เรียกพยานมาสืบเองพึงกระทำเมื่อเห็นว่าจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมหรือมีกฎหมายบัญญัติให้ศาลเป็นผู้กระทำเองเท่านั้นและพึงกระทำด้วยความระมัดระวังมิให้คู่ความเกิดความหวาดระแวงในความเป็นกลางของตนได้”¹⁵⁹ จะเห็นได้ว่าปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อบทบาทของศาลในการพิจารณาสัญญาประนีประนอมยอมความในคดีผู้บริโภคนิยมก็คือการขาดความรู้ความเข้าใจถึงหลักการของกฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่มซึ่งเป็นหลักการของวิธีพิจารณาความสามัญใหม่อันอาจกล่าวได้ว่าเป็นนวัตกรรมใหม่ของกระบวนการวิธีพิจารณาความที่มุ่งเน้นขจัดปัญหาเรื่องการปล่อยให้อำนาจศาลกำหนดทิศทางการดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยตนเอง อันเป็นสาเหตุทำให้เกิดความล่าช้าในการให้ความยุติธรรมหรือการสิ้นเปลืองทรัพยากรรวมทั้งเกิดการเอารัดเอาเปรียบกันของกลุ่มความแต่ละฝ่าย ซึ่งปัญหาดังกล่าวอาจแก้ไขได้ด้วยการวางขอบเขตบทบาทของศาลในการพิจารณาสัญญาประนีประนอมยอมความในคดีแบบกลุ่มให้มีความชัดเจน

ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้เปิดโอกาสให้ศาลมีบทบาทในกระบวนการพิจารณาและมีส่วนร่วมในการค้นหาความจริงเพื่อใช้ประกอบดุลพินิจในการอนุญาตให้ประนีประนอมยอมความในคดีผู้บริโภคนิยมแบบกลุ่ม แต่ร่างกฎหมายดังกล่าวมิได้กำหนดหลักเกณฑ์ รายละเอียดและขอบเขตอำนาจของศาล

¹⁵⁷ ประกาศคณะกรรมการศาลยุติธรรม เรื่อง จริยธรรมของข้าราชการตุลาการ พ.ศ. 2552 ข้อ 3 “ในการนั่งพิจารณาคดี ผู้พิพากษาจะต้องวางตนเป็นกลางและปราศจากอคติ ทั้งพึงสำรวมตนให้เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ แต่งกายเรียบร้อย ใช้วางจาสุภาพ พึงความจากคู่ความและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายอย่างตั้งใจ ให้ความเสมอภาคและมีเมตตาธรรม.”

¹⁵⁸ *ประมวลจริยธรรมของข้าราชการตุลาการ พ.ศ. 2552* (น. คำนำ). เล่มเดิม.

¹⁵⁹ แหล่งเดิม.

ในการพิจารณาสัญญาประนีประนอมยอมความในคดีแบบกลุ่ม ไว้อย่างเพียงพอซึ่งอาจส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมของศาล

ปัญหาอันเป็นอุปสรรคต่อบทบาทของศาลในการพิจารณาสัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าวอยู่ที่ตัวบทกฎหมายที่มีได้กำหนดขอบเขตอำนาจศาลที่ชัดเจนและยังมีปัญหาอีกประการที่มีความสำคัญไม่แพ้กันคือแนวความคิดหรือค่านิยมของผู้เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง โดยเฉพาะแนวความคิดหรือค่านิยมในการกำหนดบทบาทของศาลเอง การแก้ไขปัญหาดังกล่าวจะต้องเริ่มจากการปลูกฝังความเชื่อ แนวความคิดและค่านิยมของศาลรุ่นใหม่ให้พิจารณาถึงผลดีและผลเสียของการใช้บทบาทศาลในลักษณะของระบบกล่าวหาโดยตระหนักถึงภาระหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมเพื่อให้ประชาชนได้รับความเป็นธรรมให้ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด โดยศาลจะต้องกล้าที่จะใช้อำนาจที่ร่างกฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่มในส่วนของบทบาทในเชิงรุกของศาลในการดำเนินคดีแบบกลุ่มเพื่อนำมาปรับใช้ในการพิจารณาสัญญาประนีประนอมยอมความในคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มเพื่อคุ้มครองสมาชิกกลุ่มที่มีได้เข้ามาเป็นคู่ความในคดีให้ได้มากที่สุดและเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่ความและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคน โดยหัวใจหลักของการดำเนินคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มนั้น ไม่ได้เป็นเพียงแค่การอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้แก่คู่ความในคดีเท่านั้น แต่ศาลจะต้องควบคุมกระบวนการพิจารณาเพื่อคุ้มครองสมาชิกกลุ่มที่โดยสภาพแล้วไม่อาจที่จะคุ้มครองประโยชน์ของตนได้อย่างเต็มที่ รวมทั้งต้องมีการจัดอบรมและกำหนดยุทธศาสตร์ในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติค่านิยมของผู้บังคับใช้กฎหมายและผู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมในทางแพ่งไม่ว่าจะเป็นคู่ความ ทนายความ ศาล พยานบุคคล เจ้าหน้าที่ศาลและบุคคลที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ให้ตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดในการดำเนินกระบวนการพิจารณาแบบเดิมที่ให้คู่ความเป็นผู้กำหนดทิศทางการดำเนินคดีตามอำเภอใจ มาเป็นกระบวนการพิจารณาสมัยใหม่อันเป็นนวัตกรรมของกระบวนการวิธีพิจารณาความแพ่งที่มีรูปแบบและแนวความคิดเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเพื่อจัดการเอาर्डเอาเปรียบกันระหว่างคู่ความให้หมดสิ้น ไปและเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมอย่างแท้จริง

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาบทบาทของศาลในการพิจารณาสัญญาประนีประนอมยอมความในคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มตามร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่..) พ.ศ. .... (การดำเนินคดีแบบกลุ่ม) ตลอดจนบทบาทของศาลในการพิจารณาสัญญาประนีประนอมยอมความในคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มของต่างประเทศแล้ว ผู้เขียนเห็นว่าร่างกฎหมายดังกล่าวมิได้กำหนดหลักเกณฑ์ รายละเอียดและขอบเขตบทบาทในการพิจารณา

สัญญาประนีประนอมยอมความในคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มไว้อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม การปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมร่างกฎหมายในส่วนนี้จะต้องคำนึงถึงถึงผลประโยชน์ที่สมาชิกกลุ่มจะได้รับจากการปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความ

ด้วยข้อสรุปดังกล่าว ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมร่างกฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ดังนี้

5.2.1 ปรับปรุงแก้ไขบทกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้มีความชัดเจน

ควรมีการปรับปรุงแก้ไขร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่..) พ.ศ. .... (การดำเนินคดีแบบกลุ่ม) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการประนีประนอมยอมความและการประนีประนอมยอมความโดยวิธีชดใช้ด้วยสิ่งอื่นที่มีค่าเงินเพื่อที่ศาลจะได้ปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง โดยการเพิ่มเติมหลักเกณฑ์ กระบวนการ รายละเอียดและขอบเขตบทบาทของศาลในการพิจารณาสัญญาประนีประนอมยอมความในคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มให้ชัดเจนเพื่อให้ศาลมีแนวทางในการพิจารณาสัญญาประนีประนอมยอมความในคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มโดยมีมาตรฐานเดียวกัน โดยการออกเป็นข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา¹⁶⁰ และควรแก้ไขปรับปรุงร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่..) พ.ศ. .... (การดำเนินคดีแบบกลุ่ม) โดยการเพิ่มเติมเครื่องมือในการช่วยเหลือศาลในการตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานในคดีโดยให้ศาลมีอำนาจสั่งเจ้าพนักงานศาลซึ่งมีกฎหมายบัญญัติเป็นพิเศษ ดังเช่นเจ้าพนักงานคดีหรือผู้เชี่ยวชาญพิเศษ (Special Master) ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกซึ่งมีความรู้ความสามารถทางด้านเศรษฐศาสตร์ บัญชี โดยบุคคลดังกล่าวต้องอยู่ในความรับผิดชอบของศาลมาเป็นผู้ช่วยศาล โดยได้รับค่าใช้จ่ายจากคดีดังกล่าวมาเป็นผู้ช่วยศาลในการพิจารณาความเป็นไปได้ของการปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความ เพื่อให้ศาลใช้ข้อมูลเพื่อประกอบการพิจารณาเปรียบเทียบผลประโยชน์ที่สมาชิกกลุ่มได้จากการประนีประนอมยอมความ เพื่อให้ศาลมีข้อมูลที่สมบูรณ์ในการพิจารณาอนุญาตให้มีการประนีประนอมยอมความในการดำเนินคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มและเพื่อช่วยศาลตรวจสอบประเมินมูลค่าของข้อตกลงประนีประนอมยอมความในคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มได้อย่างถูกต้องแม่นยำและเพื่อให้แน่ใจว่าศาลจะสามารถใช้อำนาจได้อย่างถูกต้องและเที่ยงธรรม ควรกำหนดรายละเอียดของการดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องไว้ด้วย และควรมีการนำรัฐบัญญัติว่าด้วยความเป็นธรรมในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action Fairness Act of 2005 หรือ

¹⁶⁰ ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่..) พ.ศ. .... (การดำเนินคดีแบบกลุ่ม) มาตรา 222/2 เพื่อความเหมาะสมสำหรับคดีบางประเภทหรือเพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาหรือการบังคับคดีเป็นไปโดยสะดวก รวดเร็วและเที่ยงธรรม ประธานศาลฎีกามีอำนาจออกข้อกำหนดใด ๆ ที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติในหมวดนี้ได้.

CAFA) ของประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งกฎหมายกำหนดขั้นตอนนี้ให้มีการพิจารณาเรื่องการประนีประนอมยอมความ โดยการชดใช้ด้วยบัตรลดราคาเป็นขั้นตอนต่างหากอีกขั้นตอนหนึ่ง ย่อมจะทำให้ศาลต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ โดยการกำหนดให้ศาลเข้าไปมีบทบาทในเชิงรุกในการพิจารณาข้อตกลงประนีประนอมยอมความ โดยการชดใช้ด้วยบัตรลดราคาว่ามีความเป็นธรรม สมเหตุสมผลและเหมาะสมแก่สมาชิกกลุ่ม และกำหนดให้ศาลต้องทำคำวินิจฉัยเป็นหนังสือในเรื่องดังกล่าวให้ชัดเจนด้วย โดยเป็นการคุ้มครองสมาชิกกลุ่มเพื่อให้สามารถตรวจสอบการพิจารณาของศาลได้

5.2.2 จัดทำคู่มือปฏิบัติราชการของตุลาการส่วนวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคแบบกลุ่ม

เนื่องจากที่ประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติมีมติรับหลักการร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่..) พ.ศ. .... (การดำเนินคดีแบบกลุ่ม) แล้วในขณะนี้จึงอยู่ในกำหนดเวลาแปรญัตติ หากในอนาคตร่างกฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่ม มีผลใช้บังคับเพื่อให้บริโภคจำนวนมากที่ได้รับความเสียหายภายใต้ข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายอย่างเดียวกันได้รับการดำเนินคดีเพียงครั้งเดียว อันจะเป็นการช่วยประหยัดเวลา ค่าใช้จ่าย และช่วยลดความซ้ำซ้อนในการดำเนินคดีในชั้นศาล ป้องกันผลขัดแย้งของคำพิพากษาและลดปริมาณคดีที่จะเข้าสู่การพิจารณาของศาลอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของศาลเป็นไปในมาตรฐานและแนวทางเดียวกัน อันจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาในเชิงบูรณาการในการปฏิบัติหน้าที่ในการพิพากษาอรรถคดีของศาล สำนักงานศาลยุติธรรมจึงควรแต่งตั้งคณะทำงานจัดทำคู่มือปฏิบัติราชการของตุลาการส่วนวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มให้สอดคล้องกับร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่..) พ.ศ. .... (การดำเนินคดีแบบกลุ่ม) โดยควรรวบรวมสภาพปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาว่างอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ซึ่งจะเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการดำเนินกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิและประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มที่มีได้เข้ามาเป็นคู่ความในคดีได้อย่างเป็นธรรม สมดังเจตนารมณ์ของกฎหมาย

5.2.3 จัดอบรมผู้พิพากษา

สำนักงานศาลยุติธรรมควรมีการจัดอบรม ให้ความรู้และกำหนดยุทธศาสตร์ในการกำหนดให้ศาลใช้บทบาทในเชิงรุกในการพิจารณาสัญญาประนีประนอมยอมความในคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มเพื่ออำนวยความสะดวกในทางศาลอย่างแท้จริง ทั้งนี้ ควรมีการให้ความรู้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องและประชาชนทั่วไปโดยการโฆษณาหรือประชาสัมพันธ์เพื่อให้เข้าใจว่าบทบาทในเชิงรุกของศาลหมายความว่าอย่างไรและศาลมีบทบาทเชิงรุกได้แค่ไหนเพียงใด โดยต้องให้ประชาชนทราบว่าบทบาทในเชิงรุกของศาลไม่ใช่การกำหนดให้ศาลมีหน้าที่แสวงหาข้อเท็จจริงทั้งหมดในคดีเสียเอง

โดยคู่ความและทนายความไม่มีภาระการพิสูจน์ใด ๆ หลักการเรื่องการพิสูจน์ยังคงเป็นไปตามกฎหมายซึ่งเป็นคนละครึ่งกับบทบาทศาล มิเช่นนั้นจะเกิดความเข้าใจผิดดังเช่นในคดีผู้บริโภคเนื่องจากผู้บริโภคที่ฟ้องคดีด้วยตัวเองโดยไม่มีทนายความมักเข้าใจว่าศาลจะให้ความคุ้มครองและปกป้องผลประโยชน์ของตนเอง เมื่อผลแห่งคดีไม่เป็นไปตามที่ตนคิดก็เกิดการร้องเรียนว่าศาลปฏิบัติหน้าที่ไม่ถูกต้อง

อย่างไรก็ตามการดำเนินคดีแบบกลุ่มย่อมมีผู้ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับคดีเป็นจำนวนมากไม่ว่าจะเป็นคู่ความ สมาชิกกลุ่มซึ่งได้รับความเสียหายภายใต้ข้อกฎหมายและข้อเท็จจริงอย่างเดียวกันซึ่งอาจมีจำนวนมากและอาจมีคำร้องคำขอที่เกี่ยวข้องเป็นจำนวนมากเช่นกันด้วยเหตุนี้ศาลที่ทำหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาจึงต้องมีความเชี่ยวชาญในการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นพิเศษคุณสมบัติของศาลที่ทำการพิจารณาพิพากษาคดีแบบกลุ่มจึงมีความสำคัญเพราะจะทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีและการบริหารจัดการคดีแบบกลุ่มเป็นไปด้วยความรวดเร็ว สะดวก และเป็นธรรม เนื่องจากการทำสัญญาประนีประนอมยอมความในคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มอาจมิใช่การสิ้นสุดปัญหาอย่างเช่นในคดีแพ่งสามัญ แต่อาจกลายเป็นจุดเริ่มต้นของปัญหาเนื่องจากมีสมาชิกกลุ่มซึ่งได้รับผลกระทบจากคำพิพากษตามยอมในคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มเป็นจำนวนมาก ดังนั้นการให้ศาลใดมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแบบกลุ่มจึงมีความสำคัญมาก

หากในอนาคตร่างกฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่มมีผลใช้บังคับ ศาลจะได้ปฏิบัติหน้าที่โดยการพิจารณาสัญญาประนีประนอมยอมความในการดำเนินคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มเพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย